

LIETUVOS KURORTŲ SVEIKATINIMO VEIKLOS PLĖTRA

Irina Žalienė¹, Linas Žalys¹, Inga Iždonaitė-Medžiūnienė²

¹ Šiaulių universitetas, ² Šiaulių kolegija

Anotacija

Straipsnyje analizuojama kurortų samprata ir aptariami kurortų statuso reikalavimai. Pateikta kurortų klasifikacija, išvardijant jų tipus pagal 8 požymius. Nustatyta, kad pagal teikiamų paslaugų specifiką dauguma Lietuvos kurortų (Druskininkai, Birštonas ir Palanga) yra priskiriami mišriam kurortų tipui ir tik vienas – Neringa – poilsio tipui. Straipsnyje išskirtos 3 kurorto funkcijų grupės: pagrindinės, svetingumo (antrinės) ir papildomos, taip pat 6 pagrindinės kurorto paslaugų ir jų teikimo infrastruktūros dalis. Atlikta Lietuvos kurortų sveikatinimo būklės statistinė ir ES fondų paramos, taip pat privačių investicijų kurortų sveikatinimo veiklos plėtrai analizė. Nustatyta, kad Lietuvos kurortų sveikatinimo veiklos plėtra turi būti vykdoma kompleksiskai, panaudojant anksčiau minėtas priemones.

Pagrindiniai žodžiai: kurortas, sveikatinimas, kurortų klasifikacija, kurortų funkcijos, kurortų paslaugos, ES fondai.

Įvadas

Straipsnio naujumas ir aktualumas. Kiekvienos valstybės gyventojų sveikata yra didžiausia visuomenės socialinė ir ekonominė vertybė. Visuomenės sveikata neapsiriboja tik fizinių defektų nebuvimu, nes tai yra fizinės, dvasinės ir socialinės žmonių gerovės visuma. Gera visuomenės sveikata yra viena svarbiausių valstybės saugumo ir klestėjimo prielaidų. Lietuvos kurortai yra svarbūs tiek užsienio turistų, tiek Lietuvos gyventojų traukos centrai. Nors šiuo metu vis daugiau turistų dėmesio susilaukia ne tik poilsiniai, bet ir gydomosios paskirties šalies kurortai, galintys pasiūlyti klientams tiek gydymą, tiek reabilitaciją, tačiau mokslinių publikacijų šia tematika vis dar pasigendama.

Šalies kurortai, kuriais tradiciškai laikomi Druskininkai, Birštonas, Palanga ir Neringa, kaip turizmo, rekreacijos ir poilsio objektai, šalies klestėjimo laikotarpiu tapo itin reikšmingi. Atvykę turistai iš užsienio daro įtaką naujų ekonominių ryšių atsiradimui, skatina investicijų pritraukimą, susidaro išpūdį apie šalies socialinės ir ekonominės galios išpūdį. Lietuvos įvaizdis, socialinis ir ekonominis prestižas pasaulyje yra

dar tik formavimosi stadijoje. Mūsų šalies kurortai, įgyvendindami nacionalinės gydymo ir visuomenės sveikatinimo nuostatas, sudaro realias galimybes labiau rūpintis žmogumi, kaip pagrindiniu šalies materialinių ir dvasinių vertybių kūrėju, jos socialinės ir ekonominės galios išraiškos simboliu.

Mokslinė problema. Nors kurortinis turizmas pastaruoju metu sparčiai aktyvėja, tačiau dar nepakanka tyrimų apie Lietuvos kurortus, įgalinančių suvokti vartotojų poreikius, įvertinti jų pasitenkinimą kurortais ir jų teikiamomis paslaugomis. LR Vyriausybė yra numačiusi tam tikrus kurortinio turizmo tikslus, rengiamos atskirų kurortų studijos, tyrimai, tačiau juose dažniausia vertinama pati kurortų situacija. Todėl šiame straipsnyje bandoma atsakyti į klausimą: kokiomis kryptimis vykdyti kurortų sveikatinimo paslaugų plėtrą?

Tyrimo objektas – mūsų šalies kurortų sveikatinimo veiklos plėtra.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti mūsų šalies kurortų sveikatinimo veiklos būklę ir numatyti jos plėtros kryptis.

Šiam tikslui pasiekti iškelti **uždaviniai:**

1. Išanalizuoti ir apibrėžti kurorto sampratą, kurortų klasifikaciją ir jų funkcijas.
2. Ištirti sveikatinimo paslaugų 2005–2008 m. kaitą mūsų šalies kurortuose.
3. Numatyti mūsų šalies kurortų sveikatinimo veiklos plėtros kryptis.

Straipsnyje naudoti **metodai:** sisteminė mokslinės literatūros analizė, dokumentų ir statistinių duomenų apžvalga, loginė analizė, sisteminimas ir apibendrinimas, lyginamoji analizė.

Teoriniai tyrimo pagrindai. Kurortas – įstatymo suteiktas statusas gyvenamajai vietai, kurioje yra gamtinių gydymųjų veiksnių (mineralinių vandenių, gydomojo purvo, sveikatai palankus klimatas, rekreacinių želdinių, vandens telkinių) ir speciali infrastruktūra šiuos veiksnius pritaikyti gydymui, profilaktikai, poilsiui ir turizmui (*Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas*, 2002).

Bagdzevičienės, Navackaitės ir Miliukaitės (2002) nuomone, kurortas – tai vieta, kurioje, taikant gamtinius gydymuosius veiksnius, specialias įstaigas ir įren-

gimus, galima iš dalies realizuoti šalies nacionalinės sveikatos koncepcijos nuostatas ir vykdyti žmonių sveikatinimo programas.

Tarptautinių žodžių žodyne (2005) kurortas apibūdinamas kaip vieta, kurioje yra gamtinių gydymųjų veiksnių (palankus klimatas, mineralinio vandens versmių, gydomojo purvo), specialiųjų įstaigų ir įrengimų ligoniams gydyti. Remiantis *Dabartinės Lietuvos kalbos žodynu* (1993), kurortas – tai vietovė, turinti gamtinių gydymųjų priemonių ir veikiančių gydyklų. Gorinienė ir Gorinaitė (2006) teigia, kad kurortas – tai gydyti ir profilaktikai panaudojama itin saugoma gamtinė teritorija, turinti gamtinių gydymųjų išteklių ir jų eksploatacijai būtinų pastatų ir įrenginių. Jų nuomone, kurortui priskiriami ir infrastruktūros objektai. Povilanskas (2003) kurortą vertina kaip vietą su specialiais rekreaciniais ištekliais, kur žmogui sudaromos galimybės atstatyti fizines ir dvasines jėgas, pailsėti arba pasigydyti.

Kitaip kurortus apibūdina Lovelock (1984). Jo nuomone, kurortai – tai vietos, kuriose yra gamtinių gydymųjų veiksnių (palankus klimatas, mineralinio vandens versmių, gydomojo purvo) ir specialių įstaigų ir įrenginių (sanatorijų, balneoterapijos ir purvo gydyklų, mineralinio vandens gėrimo biuvečių) ligoniams gydyti ir atstatyti prarastą darbingumą.

Kurortais laikomos gyvenamosios vietovės, turinčios gamtos gydymųjų veiksnių (mineralinis vanduo, gydomasis purvas, sveikatai palankus klimatas, rekreaciniai želdiniai ir vandens telkiniai) ir specialią infrastruktūrą, sudarančią sąlygas naudoti šiuos veiksnius gydymo, profilaktikos, ir poilsio tikslais (*Lietuvos Respublikos kurortų plėtros koncepcija*, 2002).

Kurortų samprata tapo tarptautinė, bet ne visur jos reikšmė vienoda. Pvz., Šveicarijoje kurortas vadina bet kuri poilsio vieta, o Vokietijoje kurortas turi atitikti įstatymuose aprašytiems reikalavimams (turėti mažiausia 3 rodiklius: gamtinius gydomuosius išteklius, atitinkamus pastatus ir nustatytą gydomąjį pobūdį) (Александрова, 2001).

Apibendrinant pateiktas kurortų sąvokų sampratas galima teigti, kad jose dominuoja šie požymiai: teritorija, gamtiniai-gydomieji ištekliai bei specialios įstaigos ir įrenginiai. Manoma, kad tikslingiausiai kurortą vertinti kompleksiskai, t. y. sujungiant visus šiuos požymius. Taigi kurortą galima apibrėžti kaip gyvenamąją vietovę, kur panaudojant esamus gamtinius-gydomuosius veiksnius ir kompleksą traukos objektų su jiems būdingomis poilsio, turizmo ar sporto arba sveikatinimo zonomis, kuriose jų lankytojas gali pailsėti, atstatyti dvasines ar fizines jėgas arba pasigydyti.

Kurortams keliami tam tikri reikalavimai, be kurių jie negalėtų turėti kurorto statuso. Taigi bet kuris miestas, norėdamas įgauti kurorto statusą, visų pirma turėtų atitikti tam tikrus reikalavimus (Lietuvos Res-

publikos vyriausybės nutarimas, dėl kurorto statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms reikalavimų aprašo, kurortinės teritorijos statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms reikalavimų aprašo ir kurorto ar kurortinės teritorijos statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo, 2006):

1. Natūralūs gamtiniai veiksniai turi būti pagrįsti mokliškai, pagrįsti šiuolaikiniais tyrimais, patvirtintos atsargos ir užtikrinta apsauga.
2. Turi būti pakankama technologinė įranga, statiniai, pastatai, prieinami ligoniams ir valdomi kvalifikuoto personalo.
3. Kraštovaizdis turi atitikti rekreacinius tikslus.
4. Infrastruktūra (vandens padavimas, nuotekų valymas, elektra, šildymas, teršalų šalinimas, triukšmo eliminavimas) funkcionuoja be sutrikimų.
5. Specifinės statybinės medžiagos, tipiškos kurortui.
6. Susisiekimo priemonės netoli kurorto lengvai pasiekiamos: oro uostas, geležinkelio stotis. Jos neturi būti kurorto centre.
7. Nepriekaištinga medicinos pagalba: liginė, užkrečiamų ligų skyrius.
8. Teritorijoje turi būti bent vienas gydytojas, dirbantis visą parą.
9. Apgyvendinimo paslaugos turi būti higieniškos ir saugios.
10. Gydomasis maitinimas.

Valstybė taip pat griežtai reglamentuoja ir kurorto zonoms taikomus apribojimus, taip siekiama užtikrinti kurortų unikalios rekreacinės aplinkos išsaugojimą. Apibrėžus kurorto esmę ir kurortinės teritorijos statuso suteikimo reikalavimus tikslinga ištyrėti kurortų klasifikavimo požymius bei jų tipus.

Lovelock (1984), Bagdzevičienė, Navackaitė, Mičiukaitė, (2002), Meška, Juozulynas (1999) ir kt. autoriai klasifikuoja kurortus į *tiesiog kurortus* (angl. *Resorts*) ir *gydomuosius kurortus* (angl. *Spas / health resorts*). Šios sąvokos dažnai tapatinamos. Gydomaisiais kurortais įprasta laikyti tokius, kur žmonės atvyksta atstatyti sveikatos, sulieknėti, atlikti grožio procedūrų ar tiesiog pailsėti. Kai kurie gydomieji kurortai puikiai išvystyti: įkurti gražioje vietoje, turi platų rekreacinių paslaugų asortimentą. Šiuolaikiniuose gydomuosiuose kurortuose galima gauti ne tik sanatorinį gydymą, bet ir praleisti laiką lošimo namuose, plaukymo baseinuose, golfo aikštelėse, hipodromuose. Gydomieji kurortai už paprastus kurortus pranašesni tuo, kad visus metus veikiančiose sanatorijose sukuriama nuolatinė darbo vieta. Dar daugiau jų atsiranda sezono metu ar nevisai darbo dienai. Kurortuose gyventojų užimtumas itin išauga tik sezono metu.

Pagal teikiamų paslaugų specifiką kurortai klasifikuojami į poilsinius, gydomuosius ir mišriuosius kurortus (*Kurorto statuso Lietuvoje reglamentavimo studija*, 2003).

- 1. Poilsio kurortai** (angl. Resort) yra šalyse pasižyminčiose šiltu klimatu, turinčiose priėjimą prie jūros (Turkijoje, Kroatijoje, Ispanijoje). Poilsio kurortai dar kitaip apibūdinami 3S deriniu: SUN (saulė), SEA (jūra), SAND (smėlis). Šio tipo kurortai daugiausia orientuojasi į užsienio lankytojus. Plačiai išvystyta aktyvaus poilsio ir pramogų infrastruktūra. Kelionė pradedama planuoti prieš kelis mėnesius. Turistai – jauni, išsilavinę, pasiturintys. Poilsiautojų pagrindinis tikslas – pasyviai ar aktyviai atstatyti savo fizines ir dvasines jėgas (poilsis, atsipalaidavimas, gyvenimas be rūpesčių).
- 2. Gydomieji kurortai** (angl. Health Resort/SPA). Šių kurortų prioritetinga funkcija – sanatorinis gydymas, naudojant natūralius gydomuosius gamtinius išteklius. Gydomuosiuose kurortuose paprastai taikomi šie gydymo metodai: klimatoterapija (helioterapija, aeroterapija, fitoterapija), hidroterapija (kaskadinės maudyklės, gėlo vandens procedūros, talasoterapija), balneoterapija (išorinis, vidinis mineralinio vandens vartojimas), peloidoterapija (panaudojant gėlų arba sūrių vandens telkinių dumblą, durpes). Poilsiautojų pagrindinis tikslas – išsigydyti arba sustiprinti sveikatą.
- 3. Mišrūs kurortai.** Šie kurortai apima abu anksčiau minėtus paslaugų koncepcijos modelius. Šio tipo kurortuose be kurortinio gydymo paslaugų teikiama ir nemažai turistinių paslaugų. Kurortai, turintys gydomuosius gamtinius išteklius, juos taiko gydymo funkcijai atlikti, o turimus turistinius išteklius – poilsiautojams pritraukti. Gydomuosiuose poilsio kurortuose suformuojama kurortinės rekreacijos sistema, kurios pagrindiniai tikslai yra pakelti individualios ir visuomenės sveikatos lygį ir gerinti gyvenimo kokybę.

Lietuvos kurortai gali būti skirstomi (*Kurorto statuso Lietuvoje reglamentavimo studija*, 2003):

1. Pagal klimato pobūdį:
 - Kontinentiniai (Druskininkai, Birštonas).
 - Pajūrio (Palanga, Neringa).
2. Pagal gydomuosius išteklius:
 - Balneologiniai (Druskininkai, Birštonas).
 - Durpiniai (Druskininkai, Birštonas).
 - Klimatiniai (visi Lietuvos kurortai).

Lietuvos kurortai tik nežymiai skiriasi vienas nuo kito, nes Lietuvos teritorija yra ganėtinai maža,

todėl kurortų gamtinės sąlygos, klimatas ar reljefas yra labai panašūs.

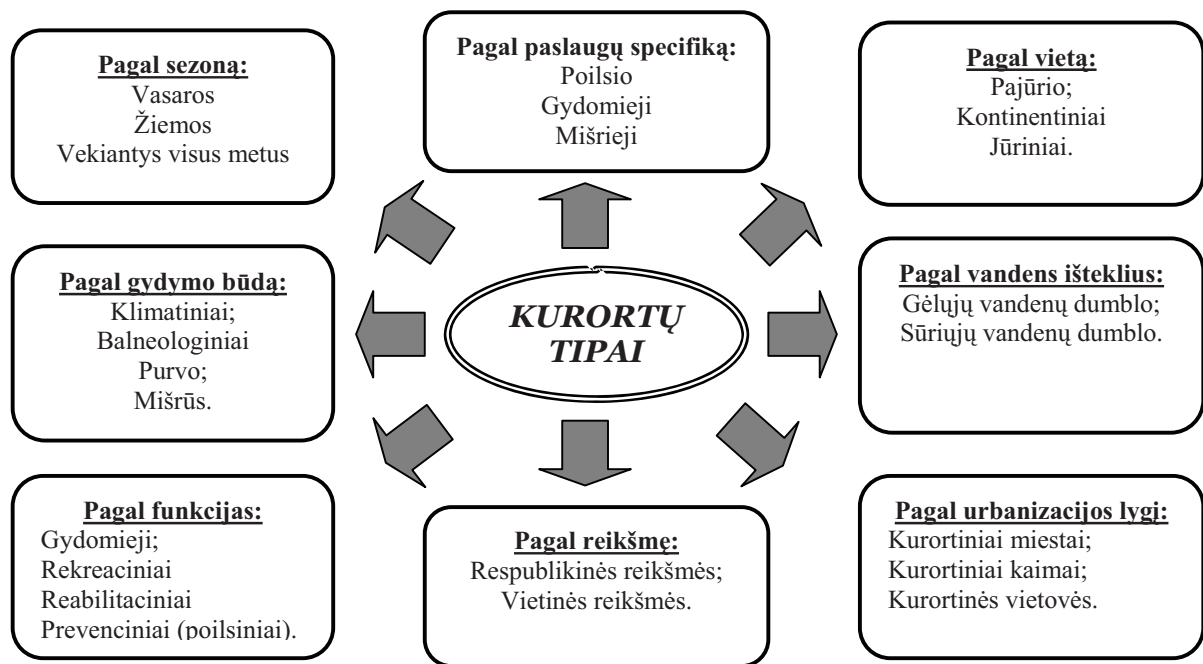
Vieningos kurortų klasifikacijos nėra. Grecevičius ir kt. (2002), Meška, Juozulynas (1999), Lovelock (1984) ir kiti autoriai kurortus klasifikuoja pagal gydymo išteklius, sezonus, geografinę vietą, gydymo būdą ir kt. 1 pav. pateikta kurortų klasifikacija, kuri yra išplėsta funkcijos, urbanizacijos lygio, reikšmės ir kitais požymiais.

Lietuvos teisiniuose aktuose nėra pateikiama kurortų klasifikacija, todėl priskiriant kurortus vienam ar kitam tipui, galima remiantis tik mokslinėje literatūroje pateiktu skirstymu. Lietuvos kurortai pagal paslaugų specifiką orientuoti į mišrias kurortų paslaugas. Iš Lietuvos kurortų šiam tipui priskirtini Druskininkai, Birštonas ir Palanga. Poilsio kurortams galima būtų priskirti Neringą, kur teikiamos poilsio ir laisvalaikio paslaugos, orientuotos į kitokį poilsiautojų kontingentą nei Palangoje.

Kurortų paslaugos susideda iš dviejų dalių: gydymo paslaugų (antirecidyvinius gydymas; medicinos reabilitacija; palaikomoji reabilitacija; ambulatorinė reabilitacija) ir iš rekreacijos paslaugų (gamtinis rekreacinis kompleksas, kultūros vertybių kompleksas).

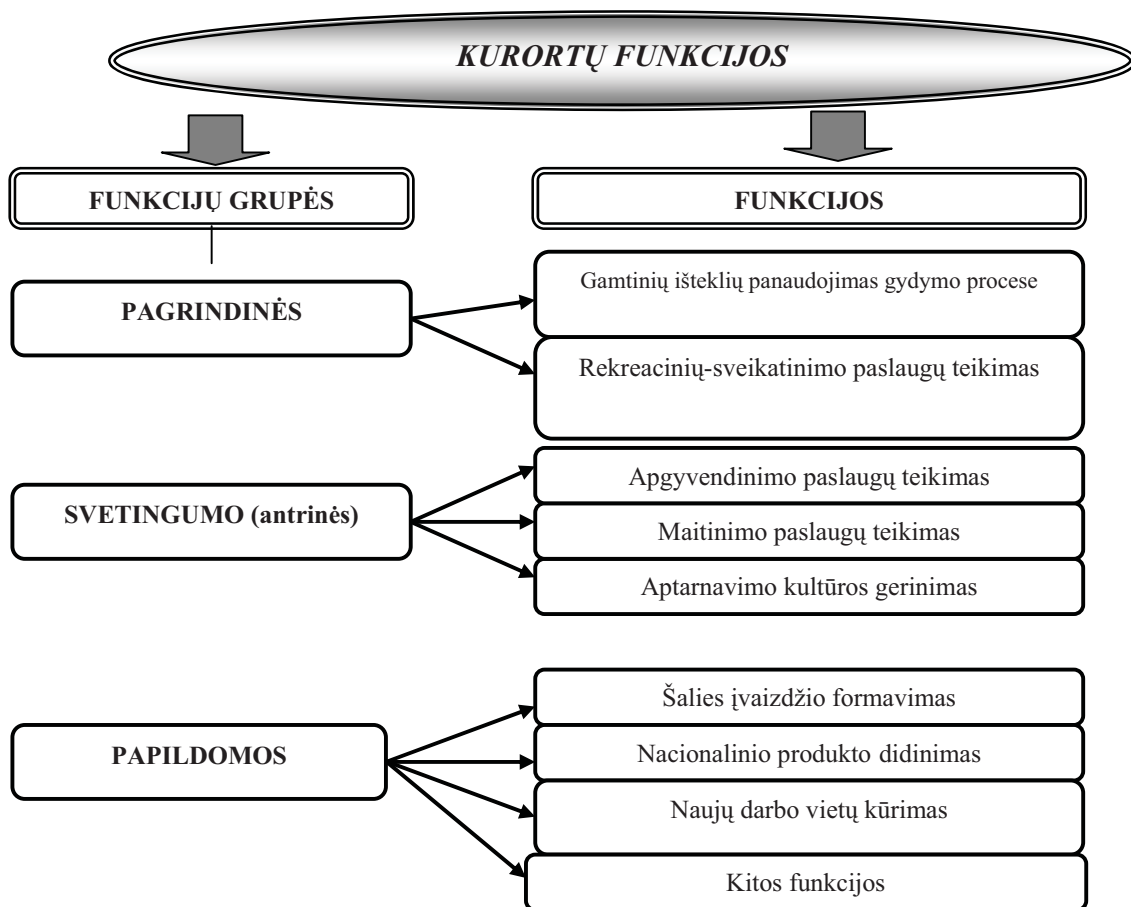
Kurortų paslaugų paketas – tai paslaugų rinkinys, tenkinantis kurortų pirminius gydymo ir rekreacijos, ir antrinius – maitinimo, apgyvendinimo poreikius (Bergman, Klejo, 1994). Kurortinių paslaugų teikimas yra išskirtinis kurortų bruožas, kadangi juose be visiems miestams būdingų paslaugų gali būti teikiamos sanatorinio gydymo ir kitos, su tuo susijusios paslaugos. Kurortuose teikiamos paslaugos, jų paketai yra tiesiogiai susiję su kurorto funkcijomis. *Pagrindinės kurorto funkcijos* yra tiek sanatorinio gydymo paslaugų teikimas, tiek gamtinių išteklių panaudojimas gydymo procese. Be to, kurortai atlieka ir kitas funkcijas, kurias galima sujungti į šias grupes: svetingumo (antrines) ir papildomas (žr. 2 pav.).

Be svetingumo funkcijų įgyvendinimo, t. y. apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikimo ir aptarnavimo kultūros gerinimo vargu ar gali būti suteikta pagrindinė paslauga, o tai reiškia, kad darosi neįmanomas rekreacinių-sveikatinimo paslaugų teikimas ir gamtinių išteklių panaudojimas gydymo procese. Taigi kiekvieną žmogų sveikatinimo tikslais atvykusį į kurortą, tiesiogiai veikia tiek pagrindinės, tiek svetingumo funkcijų grupės, kurios tarpusavyje yra tiesiogiai susijusios. Kitaip yra su papildomų funkcijų grupe. Jos kurorto lankytojų yra nematomos ir neapčiuopiamos, tačiau be jų ar įmanomas pagrindinių kurorto funkcijų įgyvendinimas.

1 pav. Kurortų klasifikavimo ypatumai

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis *Kurortinės rinkliavos Lietuvoje nustatymo galimybių ir pasekmių įvertinimas, praktinių taikymo priemonių parengimas* (2004).

2 pav. Kurortų funkcijos

Šių funkcijų vykdymas leidžia pasiekti kurorto veiklos rezultatus, kuriuos galima suskirstyti į kelias grupes (*Kurorto statuso Lietuvoje reglamentavimo studija*, 2003):

- Lietuvos kurortai prisideda prie gyventojų sveikatinimo.
- Teikiamomis kurortinio gydymo ir turizmo paslaugomis Lietuvos kurortai geba konkuruoti užsienio šalių rinkose, skatina atvykstantąjį turizmą.
- Išplėtotą Lietuvos kurortuose turizmo paslaugų, pramogų ir sporto įrenginių infrastruktūra didina vietinio turizmo populiarumą.
- Lietuvos kurortuose sukurtos naujos darbo vietos, kurortų plėtra skatina apgyvendinimo, maitinimo ir kitų verslų plėtrą regionuose.

Vykdamas rekreacinių-sveikatinimo paslaugų teikimą, daugelis mūsų šalies mokslininkų (Bagdzevičienė, Navackaitė, 2002; Kindurys, 1999; Vengrauskas, 2002; Grecevičius ir kt., 2002) išskiria 6 pagrindines kurorto paslaugų ir jų teikimo infrastruktūros dalis:

1. Gydymo paslaugos.
2. Svetingumo paslaugos.
3. Rekreacinės paslaugos ir pramogos.
4. Transporto ir kelionių organizavimo paslaugos.
5. Kitos paslaugos.
6. Inžinerinis aprūpinimas.

Lietuvos kurortų sveikatinimo paslaugų kaita 2005–2008 m.

2009 m. Lietuvoje iš viso veikia 25 sveikatinimo įmonės, iš jų 21 – privati. Mūsų šalies kurortuose yra 17 sveikatinimo įmonių, iš jų – 13 privačių. 2009 m. daugiausia sanatorijų yra Druskininkuose (8), Palangoje (6) ir Birštone (3).

Didžiausios sanatorijos yra Druskininkuose („Eglės“ sanatorija, „Lietuvos sanatorija“, Draugystės“ sanatorija, Druskininkų vaikų reabilitacijos sanatorija „Saulutė“, „Vilnius“, „Dainava“, „Sūrutis“), Birštone („Vermės“ sanatorija, sanatorija „Tulpė“, „Karališkoji rezidencija“) ir Palangoje („Palangos gintaras“, „Palangos Žvorūnė“, „Vyturys“, poilsio namai „Baltija“, AB „Palangos linas“, Šventojoje – UAB sveikatos centras „Energetikas“).

1 lent. pateikta Lietuvos kurortų apgyvendinimo įstaigų veikla ir jos padidėjimo / sumažėjimo grandininiai tempai.

Analizuojant 1 lent. pateiktus grandininis padidėjimo / sumažėjimo tempus, matyti, kad sveikatinimo įstaigų vietų skaičius nuo 2007 m. didėja. Ši mažėjimo tendencija pastebima ir pagal atskirus kurortus (žr. 3 pav.).

Reikia atkreipti dėmesį, kad toliau analizuojami statistiniai duomenys apima tik tuos sveikatinimo įstaigų lankytojus (Lietuvos gyventojus ir turistus iš užsienio), kurie konkrečioje sveikatinimo įstaigoje naudojami nakvynės paslaugomis, t. y. pateikiami duomenys visų pirma rodo nakvynių skaičių, nepaisant to, kokiomis ir kiek sveikatos stiprinimo paslaugomis buvo naudojamos. Tie asmenys, kurie naudojami tik dienos sveikatinimo paslaugomis be nakvynės, statistiniuose rodikliuose neatsispindi.

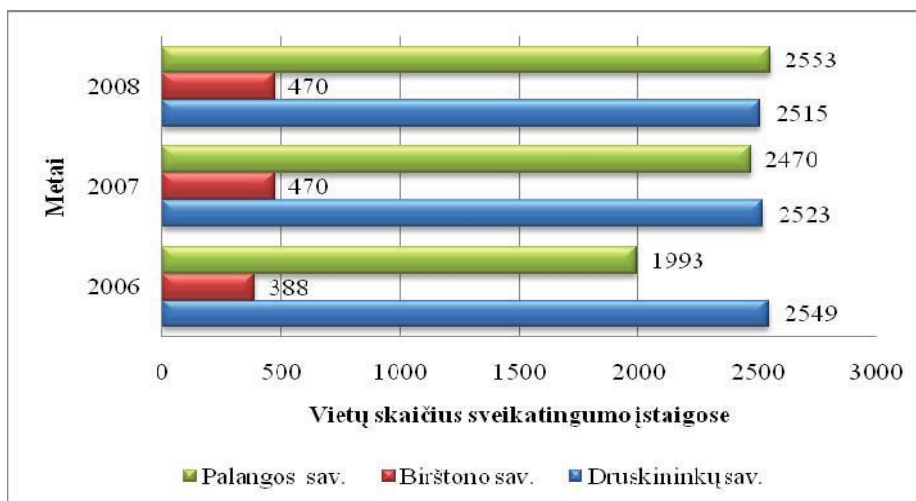
Pastebima, kad daugiausia sveikatinimo įstaigų klientų 2005–2008 m. sudarė Lietuvos gyventojai (žr. 4 pav.). 2005–2006 m. vietinių turistų skaičius sveikatinimo įstaigose buvo apytiksliai panašus (kasmet daugiau nei 80 tūkst. asmenų), tai nuo 2007 m. jų ėmė itin didėti ir siekė apie 90 tūkst., o 2008 m. vietinių turistų buvo daugiau nei 122 tūkst. tačiau turistų iš užsienio skaičius sveikatinimo įstaigose kito ne žymiai – nuo 20 tūkst. 2005 m. iki 26 tūkst. 2008 m.

1 lentelė

Lietuvos kurortų apgyvendinimo įstaigų veikla

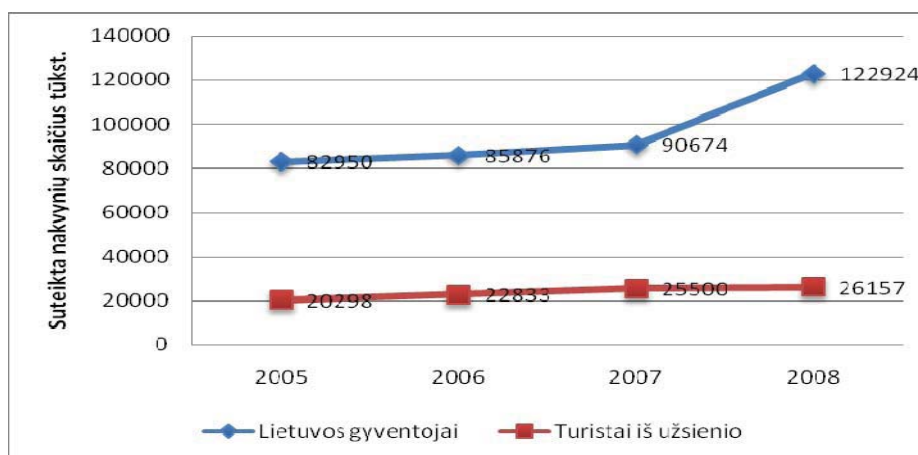
Sveikatinimo įstaigos	Metai	2005	2006	2007	2008
Apgyvendinimo įstaigų skaičius		26	26	25	25
Suteikta nakvynių		1 356 464	1 442 421	1 540 254	1 441 947
Tp., proc.			6,3	7,2	-7,2
Numerių skaičius		3 004	2 875	3 039	3 064
Tp., proc.			-4,3	5,5	0,8
Apgyvendinta svečių		118 624	124 784	131 128	132 713
Tp., proc.			5,2	5,3	1,3
Vietų skaičius		6 356	6 049	6 536	6 557
Tp., proc.			-4,8	7,7	0,3

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys (2005–2008 m.).

3 pav. Nakvynės vietų skaičiaus kitimo tendencijos sveikatingumo įstaigose 2006–2008 m.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys (2006–2008).

4 pav. Sveikatinimo įstaigose apgyvendintų svečių skaičiaus dinamika 2005–2008 m.

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys (2005–2008).

Sveikatinimo įstaigose pastebimas tam tikras sezoniškas. Tačiau, lyginant su tik turistinių paslaugų, pavyzdžiui, vandens turizmas, kaimo turizmas ar pan. sezoniškumu, klientų skaičius atskirais sezono mėnesiais skiriasi mažiau nei ne sezono metu. Remiantis statistikos departamento duomenimis (2007–2008 m.), nustatyta, kad tais metais didesnis sveikatinimo paslaugų populiarumas fiksuojamas tik liepos–rugpjūčio mėn. ir iš dalies birželio mėn., t. y. atitinkamai 2,5 karto ir 2 kartus viršijo mažiausiai sveikatinimo įstaigose apgyvendintų turistų gruodžio–vasario mėnesiais skaičių. Tačiau kitais mėnesiais apgyvendintų klientų skaičius yra gana vienodas.

Pagrindinės tikslinės rinkos, iš kurių pritraukia ma daugiausia turistų, apsigyvenančių sveikatinimo įstaigose, yra Lenkija (19 proc.), Vokietija (15 proc.), Rusija (11 proc.), Latvija (10 proc.), Baltarusija (6 proc.), Estija (5 proc.), Suomija ir Didž. Britanija (4

proc.), Prancūzija ir Italija (po 3 proc.) bei kitos šalys (20 proc.). Pastebima, kad didžiausias turistų srauto augimas yra iš Vokietijos. Tai galėtų būti aiškinama tuo, kad būtent Vokietijoje yra susiformavusi pakankamai panaši į mūsų sveikatinimo įstaigų (sanatorijų, mineralinių vandenų kurortų ir pan.) samprata ir teikiamos panašaus pobūdžio paslaugos. Taigi Vokietija ir toliau lieka viena didžiausių galimų sveikatinimo paslaugų turistų rinkų, ypač vertinant pakankamai gerą paslaugų kainos ir kokybės santykį mūsų kurortų sveikatinimo įstaigose. Tačiau nuo 2006 iki 2008 m. buvo fiksuojamas mažėjantis turistų iš Didž. Britanijos, Suomijos, Prancūzijos ir Italijos srautas.

ES fondų parama Lietuvos kurortų sveikatinimo veiklos plėtrai

Pagal 2004–2006 m. BPD 3.4 priemonės „Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos“ 3.4.1 veiklų gru-

pę „Gamtinių išteklių panaudojimas poilsio ir sveikatingumo turizmo plėtrai“ buvo finansuoti 5 projektai. Remiantis 2004–2006 m. pateiktų ir finansuotų projektų rezultatų analize, galima teigti, kad Lietuvos kurortų paslaugų plėtra išsiskiria Druskininkai, nes čia pateiktos 8 paraiškos ir finansuoti 4 projektai, kurie tiesiogiai susiję su kurorto paslaugų plėtra. Regioniniu paramos paskirstymo požiūriu Druskininkų savivaldybės teritorijoje vykdomiems projektams teko daugiausia ES finansinės paramos dalies – 44,5 mln. Lt, t. y. net 93 proc. visos ES paramos, skirtos Lietuvos kurortams paslaugų plėtros projektams. Kurorto plėtros skatinimas Druskininkuose pateisinamas, nes kurortas yra turtingas vietiniais natūraliais gamtiniais ištekliais, kurie yra svarbiausia sveikatinimo ir poilsio paslaugų dalis.

Didžiausią projektą, kuris iš dalies susijęs ir su sveikatinimo, ir poilsio paslaugų plėtra, įgyvendino Druskininkų savivaldybės administracija. Projekto „Druskininkų miesto plėtra. Vandens pramogų parkas“ biudžetas siekė 52 mln. Lt, iš kurių paramos lėšos sudarė 28 mln. Lt. Šis projektas išskyrė ne tik savo verte, bet ir naujai sukurtų darbo vietų skaičiumi – sukurtos 158 darbo vietos. Šiuo metu jau veikiančiame Druskininkų vandens pramogų parke yra ir SPA centras.

Dar vienas ES struktūrinių fondų lėšomis Druskininkuose įgyvendintas UAB „Kortas“ projektas – Druskininkų senųjų gydyklų pastatų komplekso rekonstrukcija, kurio bendras biudžetas sudarė 27,5 mln. Lt. Projektui skirta 11 mln. Lt parama. Projekto veiklomis atgaivinta ir išlaikyta buvusių caro gydyklų stilistinė struktūra, rekonstruotas pastatas ir įrengtas 4 žvaigždučių viešbutis. Viešbutis stikline galerija sujungtas su didžiausiomis mieste Druskininkų gydyklomis. 2007 m. vasarą pradėjo veikti antrasis viešbučio korpusas su moderniu konferencijų centru, pirčių kompleksu, grožio salonu, boulingo klubu ir sporto sale.

Be minėtų buvo finansuoti ir kiti projektai: apgyvendinimo ir turizmo paslaugų plėtra UAB „Draugystės sanatorija“, viešbučio „Regina“ plėtra ir sveikatingumo centro statyba, kurių biudžetų suma sudarė 6,7 mln. Lt ir 3,6 mln. Lt.

Apibendrinant galima teigti, kad įgyvendinus visus 5 su kurortų plėtra susijusius projektus, buvo sukurta apie 250 naujų darbo vietų, bendra įgyvendintų projektų vertė siekė apie 100 mln. Lt.

2007–2013 m. *Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje* pažymima, kad Lietuvos turimas kurortų gamtinis, infrastruktūros ir žmogiškasis potencialas mūsų šalyje nėra pakankamai efektyviai panaudojamas. Valstybės investicijos į Lietuvos kurortų infrastruktūrą iki šiol buvo nepakankamos, skyrėsi ir kurortų savivaldybių išlaidos sveikatingumui (sportui), rekreacijai ir kultūrai: Birštone jos sudarė 13,3 proc., Neringoje – 10 proc., Druskininkuose – 4,4 proc., Palangoje – 3,6 proc. visų metinių savivaldybės biudžeto išlaidų.

ES parama 2007–2013 m. Lietuvos kurortų paslaugoms ir infrastruktūros plėtrai planuojama skirti pagal *Sanglaudos skatinimo veiksmų programos* 1 prioritetą „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ 3 priemonių grupę „Atvykstanto ir vietos turizmo skatinimas, naudojant gamtos išteklius, kultūros paveldą ir sukuriant palankesnes aktyvaus poilsio sąlygas“. Pagal šią priemonių grupę numatyta bendra ES lėšų suma – 911,8 mln. Lt.

Kurortų sveikatinimo objektų plėtrai tikslingiausia pasinaudoti dvejomis ES paramos priemonėmis, pateiktomis 2 ir 3 lent. 2 lent. pateikta priemonė galėtų padėti prisidėti prie SPA ir sveikatinimo plėtros, tačiau projektus gali inicijuoti ir įgyvendinti tik viešajam sektoriui priklausančios įstaigos.

2 lentelė

Priemonės „Pažintinio (ekologinio) turizmo ir aktyvaus poilsio (laisvalaikio), sveikatinimo infrastruktūros plėtra“ vertinimas

Priemonė ir maksimalus paramos dydis	Galimi pareiškėjai ir partneriai	Galimos veiklos	Išlaidos
Pažintinio (ekologinio) turizmo ir aktyvaus poilsio (laisvalaikio), sveikatinimo infrastruktūros plėtra Maksimalus paramos dydis – iki 20 mln. Lt	Pareiškėjai: apskričių administracijos, savivaldybių administracijos, viešosios įstaigos ir kt. Partneriai: apskričių administracijos, savivaldybių administracijos, viešosios įstaigos, privatūs juridiniai asmenys ir kt.	Turizmo paslaugų, poilsio ir reabilitacinės infrastruktūros statinių statyba, rekonstrukcija: gydyklų statiniai bei įranga ir kt.	Materialios investicijos, nematerialus turtas, infrastruktūros tvarkymo darbų išlaidos teritorijai, aplinkai sutvarkyti, taip pat statinių, pastatų nugriovimo darbai.

Daugelyje mūsų šalies sanatorių yra privačios ir tik kelios (pvz., Birštono „Versmė“, „Tulpė“) priklauso savivaldybei, kitos (pvz., Palangoje „Palangos gintaras“, „Baltijos poilsio namai“) yra valstybinės. Privatūs juridiniai asmenys gali būti tik partneriai.

Galimos investicijos: nacionaliniuose maršrutuose ir kurortuose esančios viešojo sektoriaus sanatorių, gydyklų rekonstrukcija ir infrastruktūros statinių statyba, pritraukiant privačias investicijas.

Priemonės „Nekilnojamų paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ vertinimas

Priemonė ir maksimalus paramos dydis	Galimi pareiškėjai ir partneriai	Galimos veiklos	Išlaidos
Nekilnojamų paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	Pareiškėjai: apskričių administracijos, savivaldybių administracijos, viešosios įstaigos ir kt.	Svarbios kultūrinės vertės nekilnojamųjų paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms skatinant privačių investicijų pritraukimą komercinėms veikloms vykdyti	Materialios investicijos, nematerialus turtas, infrastruktūros tvarkymo darbų išlaidos teritorijai / aplinkai sutvarkyti, taip pat statinių, pastatų nugriovimo darbai, techninių dokumentų rengimo išlaidos.
Maksimalus paramos dydis – iki 10 mln. Lt	Partneriai: apskričių administracijos, savivaldybių administracijos, viešosios įstaigos, privatus juridiniai asmenys ir kt.		

Ši priemonė galėtų skatinti SPA plėtrą, jei viešajam sektoriui priklausantys kultūros paveldo objektai būtų pritaikyti teikti aukštos kokybės SPA paslaugas (kompleksiškai sujungiant su kitomis paslaugomis – apgyvendinimu, maitinimu, konferencijų centrais). Viešojo sektoriaus nekilnojamuose paveldo 33 objektuose iki šiol tokios srities projektų nebuvo nei finansuota, nei inicijuota. Be to, reikėtų išanalizuoti realias galimybes kultūros paveldo objektuose įrengti SPA centrus / kompleksus (pvz., su baseinu, voniomis ir t. t.).

Privačių investicijų į Lietuvos kurortų sveikatinimo paslaugas plėtra

Didžiausios investicijos planuojamos Palangoje, įrengiant „A Capella SPA Palanga“ („Jūrėtės“ baseino vietoje), į 20 tūkst. m² viešbutį ir 8 tūkst. m² procedūrų kompleksą planuojama investuoti apie 80 mln. Lt. Statybų pradžia – 2007 m. vasara. Palangoje į sveikatingumo kompleksą „Jūrėtės“ gydyklų vietoje ketinama investuoti 50–60 mln. Lt. Kompleksą sudarys viešbutis, SPA kompleksas, gydyklos ir reabilitacijos centras, konferencijų centrai ir restoranai. Gydyklose bus naudojamas mineralinis vanduo, atliekamas purvo vonių procedūros, veiks druskų kameros. Viešbučio su SPA kompleksu ir konferencijų centru planuojama atidarymo data – 2010 m. Į jau atidarytą viešbutį „Palanga“ jūros ir mineralinių vandenų terapijos centrą buvo investuota apie 30 mln. Lt.

Birštone AB sanatorija „Versmė“ investuoja apie 12 mln. Lt į gydyklos ir teikiamų apgyvendinimo paslaugų modernizavimą. AB sanatorija „Versmė“ planuojamos atidaryti modernizuotos gydyklos su baseinu, skirtos komerciniams klientams. Verta paminėti, kad jau keletą metų Birštonas skelbia apie savo siekius tapti karališku Europos kurortu. Tokių kurortų Europoje yra vos 8, tarp jų – Archena Ispanijoje, Baden-Badenas ir Bad Neuenahr Vokietijoje bei keli kurortai Čekijoje ir Vengrijoje. Norint tapti karališku kurortu,

būtina atitikti bent 10 kriterijų. Pirmasis – aristokratiškos tradicijos, būtina, kad čia būtų ilsėjęsi karališkojo kraujo žmonės. Kiti kriterijai – vietiniai sveikatinimo šaltiniai, aukščiausios kokybės medicinos paslaugos, bent vienas prabangus ir vienas pirmos klasės viešbutis, sanatorija ar klinika, geras susisiekimas, graži gamta, pavyzdinga aplinka, kultūrinių renginių pasiūla, aukštos klasės restoranai, užsienio lankytojams priimtina infrastruktūra, užsienio kalbomis gebantis bendrauti personalas. Šios vizijos įgyvendinimas numatytas Birštono savivaldybės plėtros strateginiame plane iki 2012 m.

Vienas didžiausių numatomų projektų – Druskininkų uždarytą kalnų slidinėjimo trasą su dirbtine sniego danga įrengimas. Jam įgyvendinti numatoma skirti iki 34,6 mln. Lt iš ES fondų ir 5,4 mln. Lt iš valstybės biudžeto. Projekto metu planuojama įrengti dengtą ir atvirą kalnų slidinėjimo trasas ir išplėtoti aktyvaus poilsio infrastruktūrą: įsteigti sportinės įrangos nuomos punktus, įrengti lauko teniso kortus, pastatyti laipiojimo dirbtinėmis uolomis sienas, įrengti virvių atrakcionų aikštelę, viešbutį, konferencijų centrą ir kita.

Anykščiuose taip pat planuojama pastatyti SPA kompleksą, kurio bendras plotas – 12–15 tūkst. m², su viešbučiu, gydyklomis. Planuojama sukurti apie 150–170 naujų darbo vietų.

Ignalinoje šiuo metu rengiamas 3 ha dydžio sveikatingumo ir poilsio komplekso Aukštaičių g. detalusis planas. Planuojama pastatyti sveikatingumo ir poilsio kompleksą.

Iki 2009–2010 m. planuojamos didelės privačios investicijos į Lietuvos kurortus, vandens pramogų parkus, viešbučius su SPA paslaugomis ir infrastruktūros plėtrą. Daugiausia viešbučių su SPA paslaugomis atsiras pajūryje: 4 objektai Palangoje, po 1 objektą Birštone, Šventojoje. Didelės apimties investicijos numatomos ir Anykščiuose: planuojama į SPA kompleksą investuoti apie 50–70 mln. Lt ir turėtų būti reikšmingas regionui ekonominiu ir socialiniu aspektu.

Išvados

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą nustatyta, kad kurortas – tai gyvenamoji vietovė, kur panaudojant esamus gamtinius-gydomuosius veiksnius ir traukos objektų kompleksą su jiems būdingomis poilsio, turizmo ar sporto arba sveikatinimo zonomis, kuriose jų lankytojas gali pailsėti, atstatyti dvasines ar fizines jėgas, pasigydyti. Nors iki šiol nėra parengtos vieningos kurortų klasifikacijos, manoma, kad juos tikslinga klasifikuoti pagal 8 požymius: sezoną, vietą, gydymo būdą, vandens išteklius, funkcijas, reikšmę, urbanizacijos lygį ir paslaugų specifiką. Pagal pastarąjį požymį skiriamai poilsio, gydomųjų ir mišriųjų paslaugų kurortai. Mūsų šalyje nėra nė vieno gydomojo kurorto. Mūsų šalies kurortai (Druskininkai, Birštonas ir Palanga) orientuoti į mišrių paslaugų (poilsio ir sveikatinimo) teikimą, o Neringoje teikiamos tik poilsio ir laisvalaikio paslaugos.
2. Kurortų vykdomas funkcijas tikslinga skirstyti į 3 grupes: pagrindines, svetingumo ir papildomas. Pagrindinių kurorto funkcijų įgyvendinimas neįmanomas be svetingumo funkcijų vykdymo. Tiek pagrindinės, tiek svetingumo funkcijų grupės tarpusavyje glaudžiai susijusios.
3. Įgyvendinus 2004–2006 m. penkis su kurortų plėtra susijusius projektus buvo sukurta apie 250 naujų darbo vietų, o bendra įgyvendintų projektų vertė siekė apie 100 mln. Lt. 2007–2013 m. numatyta įsisavinti bendra ES lėšų suma sieks 911,8 mln. Lt., t. y. 9 kartus viršys ankstesniame laikotarpyje įsisavintas lėšas.
4. Tikslinga Lietuvos kurortų sveikatinimo paslaugų plėtrą vykdyti kompleksiskai, t. y. panaudojant ES struktūrinių fondų ir privačias lėšas. Visos planuojamos investicijos turėtų itin padidinti konkurenciją tarp Lietuvos kurortų, tačiau tikėtina, kad vietinių ir užsienio turistų ir lankytojų srautai ateityje tik didės. Šių investicijų pagrindu ir tendencijomis manoma, kad kurortinių paslaugų plėtra šalyje turėtų vykti ir ateityje.

Literatūra

1. Bagdzevičienė, R., Navackaitė, L., Miliukaitė, B. (2002). *Kurortų plėtros koncepcijos teoriniai aspektai*. Kaunas: KTU [interaktyvus] [žiūrėta 2009-02-23]. Prieiga per internetą: <www.lrti.lt/veikla/RP_KurPletrKonc.doc>.
2. Bergman B., Klejo B. (1994). *Quality from Customer Needs to Customer Satisfaction*.-Lund.
3. *Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas*. (1993). Vilnius.
4. Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, ir kt. (2002). *Turizmas*. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras.
5. Grininė, G., Gorinaitė, A. (2006). *Fizioterapija ir kurortiniai veiksniai*. Kaunas: LKKA.
6. Kinduryš, V. (1999). *Paslaugų marketingas*. Vilnius: VU leidykla.
7. *Kurorto statuso Lietuvoje reglamentavimo studija*. (2003). Kaunas: LRTI [interaktyvus] [žiūrėta 2009-02-23]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/turizmas/Studijos/kurorto%20statuso%20reglamentavimas.pdf>.
8. *Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas, dėl kurorto statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms reikalavimų aprašo, kurortinės teritorijos statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms reikalavimų aprašo ir kurorto ar kurortinės teritorijos statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo*. (2006). [interaktyvus] [žiūrėta 2009-02-23]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/turizmas/aktai/kurorto%20statuso%20suteikimas.doc>.
9. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos kurortų plėtros koncepcija. (2002). *Valstybės žinios*, nr. 104–4671.
10. *Lietuvos statistikos metraštis 2008*. (2008). Statistikos departamentas. Vilnius.
11. *Lietuvos statistikos metraštis 2007*. (2007). Statistikos departamentas. Vilnius.
12. *Lietuvos statistikos metraštis 2006*. (2006). Statistikos departamentas. Vilnius.
13. *Lietuvos turizmo 2008 apžvalga*. (2008). [interaktyvus] [žiūrėta 2009-04-10]. Prieiga per internetą: <http://www.tourism.lt/lt/stat/TURIZMAS_apzvalga.doc>.
14. Lovelock, C.H. (1984). *Services marketing: Text, cases and readings*. Englewood Cliffs (N.J.): Prentice – Hall.
15. Meška, V., Juozulynas, A. (1999). *Kurortinė medicina*. Vilnius: Litino.
16. Povilanskas, R. (2003). Turizmo geografija ir Kurortologija universitetinėse rekreacijos ir turizmo studijų programose. *Tiltai*, 4 (25), 95–99.
17. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (2005). Sud. Bendorienė, A. Vilnius: Alma littera.
18. *Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas*. (2002). *Valstybės žinios*, nr. 11–1211.
19. Vengrauskas, V. P., Bagdzevičienė, R., Burinskienė M. ir kt. (2002). *Turizmo plėtotės strategija* [interaktyvus] [žiūrėta 2009-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/files/Doc/Ilgalaike/13.%20turizmo%20pletotes%20strategija.doc>>.
20. Александрова, А. Ю. (2001). *Международный туризм*. Москва.

Development of Resort Wellness Activities in Lithuania

Summary

The article analyses the resort concept and requirements for its status, presents resort classification on the basis of their types according to eight characteristics. The research results show that most Lithuanian resorts (Druskininkai, Birštonas ir Palanga), according to service sector specifics, are of a mixed type; however, only one resort – Neringa – is of a recreation type. This article identifies three resort function groups as the main: hospitality (secondary), and supplementary as well as six main resort services and their supply infrastructure.

Analysis of Lithuanian resort wellness statistics and the development of the ES resort wellness activity development funding are also included in this article.

Innovation and topicality of the article is described as follows. Citizen health of every nation is the key social and economic value. The term „society health“ is not limited to a lack of physical defects, it is more understood as physical, spiritual and social wealth of people. Good health of society is one of the conditions of state safety and development. Lithuanian resorts are important centers attracting not only foreign tourists, but Lithuanian citizens as well. Even though tourists become more and more interested in not only recreation, but medical treatment based resorts, offering their clients medical services, rehabilitation, still there is quite a shortage of scientific publications.

The traditional national resorts such as Druskininkai, Birštonas, Palanga and Neringa become of vital importance as tourism, recreation and relaxation objects in the context of national development. Foreign tourists have impact on new economic relations, attract investments, and bring out the vision of national social and economic power. Lithuanian's image, social and economic prestige in global (worldwide) contexts is in the formation stage. Lithuanian resorts implementing national regulations of medical treatment and social health, offer real possibilities to take care of people as the main symbol of social and economic power

and the creator of national material and spiritual values.

The scientific problem lies in the fact that even though resort tourism has become extremely active nowadays, we lack Lithuanian resort research that would help to perceive customer needs, evaluate their level of satisfaction and supplied services. Lithuanian Government has set some resort tourism aims, some separate resort studies and research are being carried out. However, they evaluate quality indicators or a situation in resorts. Therefore, this article analyses an important problem and gives answers to the question – what should be done for successful wellness service development in Lithuanian resorts?

The research object is wellness development in Lithuanian resorts. The aim of the research is to analyze wellness activities of Lithuanian resorts and development possibilities using the ES funding.

The completed literature analysis of the resort concept and its types indicated that a common resort classification still does not exist. The authors claim that it is purposeful to classify the resorts according to 8 characteristics: season, service specifics, place, medical treatment method, water resources, functions, meaning, and the level of urbanization.

However, resort functions can be purposefully classified into 3 groups: main, hospitality, and supplementary.

After the implementation of 5 resort development projects in 2004–2006, 250 new work places were created, and the general value of implemented projects reached almost 100 mln. in national currency. In the period of 2007–2013 the general sum of ES funding should reach up to 911.8 mln. (national currency). The completed research identified that Lithuania does not have any single resort with medical treatment. Present Lithuanian resorts (Druskininkai, Birštonas ir Palanga) offer mixed type services such as recreation and wellness, while the resort of Neringa is oriented towards relaxation and recreation service supply.

Keywords: spa, wellness, resort classification, functions resorts, spas, the EU funds.